

metni kmetje drugod po svetu, ker narava tako hoče. Al da so setve in sadeži krog vasí tako navezani in se tako motajo kakor vozljata štrena na motovilu, to je napčno in ne streže pridu. Zakaj pa ne? saj vendar „red je žila življenja!“ Resnično in zmeraj, kjer in kakor ga narava tirja po zapovedi premodrega Stvarnika; ne pa zmiraj, kjer in kakor ga ljudje silijo. Prav dober je bil tak red nekaj, dokler je bila vas še majhna in so bile posestva tedaj večje in poglobitno premoženje vaščanov čede. Velika čeda je malo družino najbolje preživila, da so le kolikaj poljskih pridelkov imeli. Zdaj je pa ravno nasprotno. Človeštvo se je tako pomnožilo, da ne morejo več čede poglobitni del življenja biti, ampak le poljskim pridelkom pripomoči. Zato mora človek poglobitno skerb na polje obračati, in blaga le ne zanemarjati: pastirstvo se mora poljedelstvu umakniti. Vesvoljen napredek in potreba sta s časom tudi Pivčane dalje vlekla, da so več kot polovico svojega posestva obdelali; al pastirovanje v poljedelstvo vendar še tako mešajo, da ni s tem ne z unim nič, ker eno drugo obotavlja.

Kakošni zakladi v spašnikih zakopani ležé, sem v prvem delu pokazal; kako pa pastirovanje prid polja krati, bomo tu le vidili.

Na Pivki najpred dozori ječmen, potem pa rež in za njo pšenica. Te tri setve začnejo žeti navadno najzadnje dni mesca malega serpana, in jih požanjejo prvo tretjino vélikega serpana. Drugo tretjino imajo z ovsom opraviti, včasih še čez; vendar do konca mesca so že tudi s prosom pod streho. In kvaterni teden tudi ajde nikoli na njivah ne najde. Prec za njo mora krompir, repa, korenje iz zemlje. Krompir je zrel, tedaj le v hram ž njim; al repa bi lahko še rastle, korenje bi se v zemlji še debelilo, pa mora ven — zakaj? — Pervič zavolj čede! drugič zavolj rali!

Njive, ktere so že zadnje dni mesca malega serpana poželi in bi jih lahko par dni še pred, bi mesca kozoperska lahko drugo letino dale, pa ležé prazne — zakaj? Zavolj čede! Berž ko Pivčanje ječmen, rež in pšenico iz njiv domú speljajo, popusti čeda gmajno in gré v njive. V osmih dneh povzije do bilčice, ki jo more odgrizniti, kar je zelenega po pšeničnih njivah; zemljo, po kateri se vedno suče, pa tako steptá in zmlaji, sosebno kadar je vreme mokrotno, da bi mlatič tako dobro na njivi mlatil, kot v skednji. V tem času so tudi ovsene njive prazne, ktere enaka osoda zadene; za njimi pa po versti do korenjevih. Zato mora do kvaternega tedna vse pod streho biti; tudi kar bi lahko še celi mesec in čez, skoraj do vseh Svetih rastlo in se debelilo. Potem pa toži tam una, da nima s čem prešičev rediti!

Ravno tako pametno je, na tiste njive repo in korenje sejati, na ktere pride k letu pšenica in rež! Vsak bi lahko spomladi vedil, da bo moral te njive že kvaterni teden orati; zakaj bi tedaj raje ajde, prosa, detelje na-nje ne usejal ali krompirja ne vsadil ali kaj družega, kar pred kvaternim tednom dozori!

(Dal. sl.)

Kako slabe goríce popravljati.

(Konec).

10. Tretja kop tudi goríce popravi, da pomaga rožju, da dalje, lepše in močnejše zraste, in več grobanja dá. Tretja kop se mora ob Jakobovem opraviti.

11. Ako se ters lepo gladko obreže, od sovolov, suhih verhov, stare skorje in mehena strebi in očisti, mu tudi hasni, da bolj lahko raste in lepše rožje poganja.

12. Nakoliti tersovje in visoko privezati tudi pomaga, da rožje bolj meč ima rasti. To se vidi vselej po vezi. Kakor hitro je ters privezan in na miru, da ga veter ne maja sém in tjé, je berž rožje bolj čversto in dalje viditi. Kakor hitro se kje ktera rozga more s svojimi perstici prijati za vejo pod kakim drevom, berž tako

dolga zraste, da kmali čez drevo pride. Kol je zato tersu potreben, ker ters je po svoji natori poprijemavna rastika, ktera je od začetka v germovji in pri drugem drevji rastle, za ktero se je prijemala. Bog jo je že tako stvaril. In kjer so ljudje ters začeli soseb saditi, in gorice delati, so ga pri drugem drevji sadili, da bi se imel za kaj prijematí: če pa na samoti, so mu kolje stavili in ga privezovali, ako se ni mogel sam prijati. Koliti in vezati ters je potrebno tudi zato, da je grozdje na miru, in se bolje in ložeje zori; kajti če veter ters in grozd sém in tjé goni, ti ne bo grozd tako hitro sladek, kakor če je na miru, da ga sonce ne more speči. Zato pa tista dva gospodarja v lotmerških goricah, ktera sta kolje zaverгла in tersovje drugač dala vkup v germovje vezati, nimata naslednikov. In žalostno je tudi gledati v tistih goricah, kako veter ubogo tersovje sém in tjé goni, po zemlji ž njim zmeta, grozdje terga in steplje doli, ters tare in kvári.

Ni pa vsikdar nemarnost, skopost, nepremožnost ali nevednost kriva, če so gorice ubožne in zapušene. Mnogokrat je krivo tega:

a) hudo vreme, da se ne more delati in grobati v jeseni, pozimi in na zmladletje, kadar je najboljšo in bi se grobati moglo. Pozneje pride drugo delo na versto, in se ne more več vse pogrobati, kar bi se rado. Tako dosti popravka zaostane pri goricah, ako je vreme nagajalo;

b) pomankanje delavcov, ki se razidejo v druge kraje, da mnogokrat ni koga dobiti. Marsikdo bi rad delal in popravljal vinograd, da bi le rok bilo;

c) dolga ne huda zima, kadar je velik sneg in dolgo terpi, da ne morejo ljudje v goricah delati in grobati; če je zemlja skoz zmerznjena, se tudi ne dá delati. Velik sneg dosti tersa in rožja potere, in če je huda zima in oster sever brije, tersa jako dosti pozebe in spoka, da gorice postanejo redke in slabe;

d) slabo rožje, če ne raste in ga ubije kaka megla ali rosa; ali če rožje toča potere, ali potolče, da je krastavo; če rožje ali očje pozebe, se tudi ne more grobati, ker se krastovo rožje tare pri gibanji v jami; tedaj ni moč goric popravljati;

e) hudobnost in jalnost ljudi. Tudi sosedje, sovrážniki in drugi ljudje delajo kvar kakor na njivah tako tudi na goricah, da spasejo z živino ters poleg krajev in po sepih, da se ne more obvarovati. Drugi hodijo v škodo po goricah in si poti delajo, in dosti mladega tersa pomezijo in poterejo. In zadnjič kakor na drevji tako na tersu jalnost in hudobnost ljudi kvar dela, ker včasí ters podsekajo ali podrežejo. Tako se je zgodilo toto leto, da je nek skerben mož imel pri svojih goricah lep, velik in ploden ters, pa hudobna roka — bodi Bogu potoženo! — ga je prerezala, da se je vés posušil z grozdem vred. Š.

Zdravilske reči.

Kako merzlico (zimico) pregnati.

Prosim ljube „Novice“, naj povejo Slovencom pomoč zoper merzlico, ktere se naši hrabri bratje Rusje poslužujejo, ki jim je domača, sploh znana, in stara kakor je star velikanski narod ruski.

Če je namreč kdo med njimi merzličén, si s kako rečjo roke nad komolcom (Oberarm) in noge nad kolonom (Oberschenkel) nekoliko preveže pred vsakim napadkom, ki, kakor je vsakemu znano, obstojí iz mraza, vročine in potú, in jih pustí tako dolgo prevezane, da ga mraz in vročina mine, in se potiti začne. Nekteri si samo roke prevežejo, drugi samo noge, še drugi eno roko in eno nogo, in sopet drugi obe roki in nogi, kakor je komu drago. Se vé, da prevez ni in ne sme biti terda, ampak takošna, da se lahko brez vse bolečine terpi in da samo v poverhnih kervnih žilah tek kervi zaprè. Za to rabo je najboljši kos povoja, s katerim se otroci vseh slovanskih staršev — pač

brez potrebe in uma! — povijajo; v sili je tudi vsaka dosti dolga in široka capa dobra. — Tudi na Francozkem in Angležkem je ta pomoč domača in že precej stara. Angležki zdravnik Juri Kellie je že pri oblegovanju terdnjave Willemstad 1793 dosti merzličnih vojakov brez vseh apotekarskih zdravil tako ozdravil, da jim je roke in noge prevezaval, in zdravnika Veitch in Wallich sta ga z velikim uspehom posnemala. Tudi današnje dni so nekteri zdravniki to pomoč zopet poskušali in jo priporočajo, na priliko, de Brauw, H. J. Broers 1858, van Swieten in prof. Chladny, ki je sam na sebi to pomoč skušal.

Naj se tedaj nobeden ne smeja takemu ozdravljanju! Saj zdravniki sami vemo, da včasih merzličnemu cela lekarna (apoteka) ne pomaga, in da bolniki potem skušajo vsake baže domačih zdravil.

Ker že od merzlice govorim, naj povem še eno pomoč zoper njo, ki je prvi zlo enaka, in katero sem v Veroni skušati vidil, kjer sem bolnikov vsake baže obilo imel, in med njimi tudi černo-marogastega sedmograškega cigana, ki ga je vsaki dan merzlica kaj hudo digljala in je reveža tako zdelala, da ni bil za nobeno rabo; tudi nobena jed mu ni dišala več, — še celó fajfe se mu ni ljubilo stribiti in žlindro povžiti, ki je sicer zdravemu največja slast bila; apotekarskih zdravil mu nisem mogel nobenih ponuditi; bal se jih je kot vrag križa. In ozdravel je naš cigan v 14 dnevih popolnoma brez vseh apotekarskih zdravil. Zdravil se je po cigansko, kakor se nek cigani po Sedmograškem, po Vlahii in po Ogorskem zdravijo. Ko ga je namreč začel mraz tresti, je šel na vert, se je po tleh na trebuh vlegel, njegov prijatelj tudi cigan, je pa prav pridno po njem gori pa doli, od nog do glave bos teptal, tako dolgo, da sta se oba, bolnik, še bolj pa zdravnik močno spotila. In tako je ljudoljubi gospod zdravnik svojega bolnega prijatla vsaki dan od enajstih do dvanajstih zdravil, dokler ga je res ozdravil. — Jez sem to zdravljenje kaj rad gledal. Kdor mi morebiti ne verjame, naj sam skusi in se dá dobro zmendirati; saj ga to ne bo nič koštalo; k večjemu mu zná tak gospod duhtar, če je pretežak, — kako rebro, nogo ali roko zlomiti!

Drugokrat kaj drugega ljube „Novice“. Z Bogom.
V Komendi. Dr. Janez Podliščekov.

Slovenske národne potrebe.

Spisal K. Žavčanin.

(Dalje.)

Ker je pa domorodstvo brez sloge le polovično, postavim v tretji red slovenskih narodnih potreb: slogo. Sloga je dvojna, in sicer sloga med nami doma, in sloga z vsemi drugimi slovanskimi plemeni. Sloga naj je med nami! bi rekel, kakor je rekel Stvarnik: „Bodi svitloba!“ Kakor je svitloba v gospodarstvu narave neobhodna, ravno tako tudi sloga za naše javno narodno življenje. Kakor svitloba vse še tako skrivne kote najde, naj tudi sloga nas vse prešine; naj nas v vseh še tako malih in neznatnih rečéh spoji v en organizem. Složni bodimo med sabo, kakor složne so naše gore in planine, ki se ne rivajo in spodkopujejo med seboj, ki ne zavidajo ena drugi na pr. lepe osolčne lege itd. Čeravno imena naše po krajih, kjer stanujemo, zginiti ne morejo in se imenujemo Krajnce, Štajarce, Korošce, Istrijance itd., smo vendar vsi Slovenci; to je naše najlepše ime, po katerem smo že v starodavnih časih po svetu sloveli. Pa ni zadosti, da smo le med sabo složni, treba je tudi, da smo složni z drugimi slovanskimi plemeni; saj smo vsi, kolikor nas je Slovanov, bratje po rodu. Kako gerdo je, če se, na priliko, več bratov ene hiše brez prestanka prepira in krega in kavsa. Kteri so nasledki takega gospodarstva? Ljubi mir in pokoj zgineta, namesto blagostanja pritepe se — siromaštvo, namesto obilja — stradanje, z eno besedo, vse nadloge, ki se s tem

vjemajo, pridejo zaporedoma. Nazadnje začne brat brata čez prag rivati, vse pride na kant in — v ptuje roke; in nesložni bratje — kaj se z njimi zgodi? Služiti morajo ptujim ljudem, ako hočejo živeti. Taka, kakoršna v posameznih družinah je tudi pri celih narodih.

O slovanski slogi in neslogi in njenih sledkov se je že toliko in tolikrat pisalo, da ni moč še kaj novega povedati, in vendar nas skušnja učí, da še zmiraj premalo za naše terde glave. Žalibog, da še brat brata psuje!

Četerta potreba, in sicer četerta po svoji tehtni važnosti je bližanje književne slovensčine književni horvato-serbsčini, kakor je že naš Kopitar imenoval književni jezik, kterege Horvati z latinskimi, Serbje s cirilskimi pismenkami pišejo. Kako težko je o ti potrebi govoriti, ki ima pri nas še toliko slepih nasprotnikov, le tisti prav čuti, kateri se tega loti. Na njega prihrumé kakor seršeni, kadar se na njih gnjezdo poterka, da ga s strupenimi svojimi želi pikajo. Gotovo tudi sledeča moja razprava ne bo zdrava ostala, ako si hoče drugač nasprotna stranka doslednja biti. Al korajža veljá! To za razvitek jugoslovanskega slovstva goreče vprašanje se mora enkrat končno rešiti. Pred vsem pa samo to edino prosim, naj pri taki debati saj osebno poštenje vsakega neoskrunjeno ostane! Le ne sirovo!

Da mi pa ne bude treba na dolgo i široko razlagati, koje pismenke i koje pravila naj zamenimo, hočem na pokus, kakor sam več pričel, o razpravi toga oddelka se poslužiti bližajuče se slovensčine; al — i to naj nobeden naših slovnicarjev ne pozabi — tim zadržkom, da nikakor ne zahtevam, da bi moral taj pokus služiti našim pisateljem u posnemovavni izgled. Moje sile su preslabe, da bi hotel si kolovodstvo prisvojiti u našem književnem gibanju. Oblika za bližajuču se slovensčino, mislim, morala bi se stalno ustanoviti še le po zaslišanih raznih mnenjih. Da ima naša sedanja književna slovensčina take posebne svojstva, da se dá že po neznatnih premembah i Hrvatom i Srbom dobro umevna narediti, ne izgubivši po ti premembi i svoju umevnost za naš narod, i da je vsako sedanje napredovanje slovensčine u jezikoslovnem obziru više ali manje približavanje hrvato-serbsčini; — to nas izkustva učé. To edino mislim bi zadostno bilo, daljno komentiranje toga predmeta opustiti! Pa — bo morda kdo uže komaj čakal, da mi kdo oporeče, — slovensčina izgubila bude po takem ravnanju svoju čistost, svoje prednosti, kojih ima toliko pred drugimi slovanskimi narečji, i pred vsem pa svoj osobito slovanski značaj. Kaj takoga i enakoga mi more le človek ovreći, ki se drži staroga kopita huje kakor klop kože. Svoje čistosti, ko slovansko narečje, slovensčina na potu takoga bližanja gotovo ne bude izgubila, marveč povikšala; saj se ne bude napojila ptujega življa, ampak slovanskoga, tudi svojih prednost se ji treba ni odkrižati se, marveč bude ravno skoz nje zadobila oni upliv u obogatenje hrvatsko-serbsčine, ki bude za obedve strani roden i narobe. Tudi svojega osobitoga značaja slovanskoga ne bude izgubila, kakor hitro se bude tudi prosti narod prej ali pozneje poprijel u govoru teh malih prememb; samo škole na kmetih treba po tem stroju preurediti. Pri nas gré pač vse tako terdo. Koliko krega, ravsa i kavsa bilo je treba, pred ko smo od „iga“ na „ega“, od „am“ na „om“ od „sim“ na „sem“, od „jest“ na „jaz“, od „ino“ na „in“ itd. prisopihali. Sam sveti duh naj nas prosveti, da pri vožnji čez klance od „ega“ na „oga“, od „sem“ na „sám“, od „jaz“ na „ja“, od „in“ na „i“ i še več drugih malenkost nam ne bude treba toliko priprege, toliko dragocenoga časa in toliko sil potratiti! Teh dolgočasno počasnih procesov pa ni nobeden drugi kriv, kakor naši „sonderinteresleri“, ki se pa zastonj upiraju. Od leta do leta omahuje bolj i bolj njih moć. Kakor trdo se tudi drže svojega slovstvenoga kormila, se vendar ne moreju več odtegnuti uplivu nove škole, ako je dozvoljeno, približavce i njih težnje skup tako ime-